

Representantforslag 54 S

(2014–2015)

fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold

Dokument 8:54 S (2014–2015)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold om tiltak for å bekjempe vold mot barn

Til Stortinget

Bakgrunn

De siste årene har antall anmeldelser av tilfeller av vold mot barn i Norge økt betraktelig. En gjennomgang NRK har gjort av alle anmeldelser etter straffeloven § 219 der ofrene er yngre enn 18 år, viser at det i 2006 ble anmeldt 81 tilfeller av vold mot barn, mens det i 2013 ble anmeldt 1 791 tilfeller. Dette er en økning som ser ut til å fortsette. Fra januar til august i 2014 ble det anmeldt 1 338 tilfeller, hvilket tilsvarer nesten fem anmeldelser hver dag.

Vold innenfor hjemmets fire vegger skjer i en sammenheng hvor man skal være trygg, og pågår ofte over lang tid uten å bli oppdaget. Tall fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) viser at 4,9 pst. kvinner og 5,1 pst. menn har blitt utsatt for alvorlig vold av sine foresatte i løpet av oppveksten. Barn som opplever vold i hjemmet, har en stor risiko for å bli utrygge og få redusert livskvalitet i voksen alder. Belastninger i barndommen har konsekvenser for utviklingen av hjernen og nervesystemet, tilknytningen til omsorgspersoner, hukommelse og læring, selvbilde og sosial fungering. Skadene kan føre til minsket livskvalitet og redusert mulighet til å delta aktivt i samfunnet. Dette kan igjen føre til sosial isolasjon, arbeidsledighet og påfølgende økonomiske problemer. På sikt kan det å ha vært utsatt for vold også resultere i egen voldelig atferd. En analyse fra Vista Analyse i desember 2012

anslår at vold i nære relasjoner koster samfunnet mellom 4,5 og 6 mrd. kroner årlig, foruten de kostnadene det enkelte offer bærer selv. Mye taler derfor, både menneskelig og økonomisk, for et målrettet, forebyggende arbeid mot vold mot barn.

FNs barnekonvensjon artikkel 19 pålegger myndighetene å sikre barn beskyttelse mot vold og overgrep. Dette inkluderer både en plikt til å sette av tilstrekkelige økonomiske ressurser for å iverksette nødvendige tiltak, og å organisere seg på en måte som gjør det mulig for politiet og andre å følge opp saken. Forslagsstillerne mener samfunnet må gjøre mer enn i dag for å sikre beskyttelse av barn og unge, ved å redusere forekomsten av vold og styrke ivaretagelsen av barn som er ofre for vold og overgrep.

Forslagsstillerne viser til budsjettforliket mellom regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti og Venstre og satsingen på bekjempelse av vold mot barn, blant annet ved styrking av familievernet, Statens Barnehus og barnevernet, samt øremerking av midler til helsesøstertjenesten.

Forslagsstillerne viser til Stortingets behandling av Innst. 269 S (2013–2014) hvor det ble vedtatt en rekke forslag vedrørende Statens Barnehus, blant annet obligatorisk bruk av barnehusene ved dommeravhør av barn og unge som har blitt utsatt for vold eller overgrep, styrking av barnehusene, sikring av sosialpediatrisk kompetanse, samt sikring av at politiet prioriterer etterforskning av vold og overgrep mot barn. Forslagsstillerne viser til en rekke viktige og gode tiltak foreslått i «En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017)», og fremmer dette representantforslaget som et supplement til tiltaksplanen. Kampen mot vold mot barn krever en helhetlig satsing på permanente tiltak og tung tverrfaglig innsats fra helse-, familie- og justissektoren. Forslagsstillerne anmoder derfor Stortinget om å be

regjeringen legge frem en forpliktende og helhetlig opptrappingsplan som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep, etter modell av opptrappingsplanen for psykisk helse. Planen må sikre en tverrfaglig bredde i tiltakene, god samordning, samt en langsiktig forpliktelse til økt finansiering og øremerkede midler.

Styrket familievern, tidlig intervensjon og lavterskeltilbud

Barns første leveår er avgjørende for deres utvikling, og barn under ett år er mest utsatt for vold og overgrep. Et vesentlig mål er derfor å oppdage så tidlig som mulig barn som har det vanskelig. Forebygging, tidlig intervensjon og lavterskeltilbud kan bidra til at barn får trygge oppvekstår. Etter forslagsstillerne mening er blant annet familievernkontorenes allmenne arbeid med forebygging av vold mot barn viktig. Det er antatt at mellom 10 og 15 pst. av de 42 000 familiene som årlig kommer innom familievernkontorene, har utfordringer med vold. Forslagsstillerne viser til styrkingen av familievernets tilbud til voldsutsatte barn og familier og til unge voldsutøvere, jf. tiltaksplanen og budsjettforliket for 2015.

Barnevernet har store og viktige oppgaver i møte med barn som lever med vold. Stortinget må og skal arbeide videre med ytterligere styrking av barnevernets tilbud. Regjeringen har varslet helhetlig gjennomgang av barnevernsloven og av barnevernets struktur og organisering. Tiltaksplanen inneholder viktige og gode tiltak på barnevernsfeltet, og forslagsstillerne vil også vise til viktige styrkinger av barnevernstiltak i statsbudsjettet for 2015.

I 2013 gikk 90 pst. av alle barn mellom ett og fem år i Norge i barnehage. De ansatte møter både barn og foreldre daglig, og har derfor god mulighet til å se barn som lever med en vanskelig hjemmesituasjon. Alle barnehageansatte bør ha kompetanse til å oppdage barn som trenger hjelp, og det samme gjelder lærere. Forslagsstillerne viser til tiltak 36 i tiltaksplanen om å sikre at slik kunnskap vektlegges i profesjonsutdanningene. Det vil også være viktig at ansatte i barnehager og på skoler tilbys kurs og informasjon om tematikken.

Mange kommuner har samlokalisert tilbud om svangerskapsomsorg, helsestasjon, åpen barnehage, barnevernstjeneste, pedagogisk psykologisk tjeneste og sosialtjeneste. En samlokalisering senker terskelen for besøk og gir gode rammer for tverrfaglig og tverretatlig samarbeid. Familiens hus er et slikt tverrfaglig kommunalt tilbud. I dag er det totalt 150 slike virksomheter fordelt på 132 kommuner. Forslagsstillerne mener det må sikres incentiver for opprettelse av Familiens hus i flere kommuner.

Alternativ til vold

En viktig side ved forebygging av vold er tilbud til voldsutøvere eller personer med sinnemestringsproblemer. Stiftelsen Alternativ til Vold (ATV) har en sentral rolle i dette tilbudet. I dag finnes det 11 ATV-kontorer i Norge. Forslagsstillerne mener at kapasiteten ved de eksisterende kontorene i ATV bør styrkes ytterligere, og at det bør legges til rette for en videre utbygging av nye ATV-kontorer.

Førstelinjen i helsevesenet

Det er helt vesentlig at også generalister, og ikke bare spesialistene, har kompetanse om vold mot barn. Når det først er behov for spesialister, er skaden ofte allerede skjedd. Førstelinjen i helsetjenesten har jevnlig kontakt med barn og familier gjennom lavterskeltilbud og rutineinnkallinger, og er den som slår alarm ved uteblivelse fra disse. Fastlege, helse-søster, tannlege eller andre ansatte på helsestasjoner og i skolehelsetjenesten kan ha gode forutsetninger for å oppdage om et barn har blitt utsatt for vold. Eksempelvis kommer rundt 500 bekymringsmeldinger fra tannhelsetjenesten til barnevernet hvert år. Forslagsstillerne mener det er avgjørende å styrke kompetansen om vold mot barn i helsesektorens førstelinje gjennom tilrettelagt kursvirksomhet. Forslagsstillerne mener også at det må sikres at sosialpediatri blir en større del av utdanningen for helsearbeidere.

Statens Barnehus

Forslagsstillerne viser til Stortingets behandling av Innst. 269 S (2013–2014). Forslagsstillerne påpeker at det er viktig at forskriften om avhør av særlig sårbare personer kommer på plass så raskt som mulig.

For barn og pårørende som møter rettsvesenet etter å ha blitt utsatt for vold eller seksuelle overgrep, er Statens Barnehus et svært viktig tilbud. Barn som har blitt utsatt for overgrep, skal bli avhørt i dommeravhør ved barnehuset så raskt som mulig, og senest innen 14 dager. I 2013 var gjennomsnittlig ventetid for dommeravhør ved barnehusene 57 dager, og det ble gjennomført til sammen 2 662 slike avhør. Dette er en økning fra 2012, der tilsvarende tall var 1 948 dommeravhør. Den store økningen i antallet avhør viser behov for å øke kapasiteten ved barnehusene. I Tromsø kom Barnehuset i fjor ned i en ventetid på 22 dager fra anmeldelse til dommeravhør. Troms politidistrikt har en dommeravhørskoordinator i 100-prosentstilling, som tar seg av praktisk tilrettelegging i alle dommeravhørssaker. Forslagsstillerne mener det bør vurderes å opprette tilsvarende stilling i hvert politidistrikt.

Ved Statens Barnehus er medisinske undersøkelser en av hovedoppgavene, og en del av den helhetlige ivaretagelsen av vold- og overgrepsutsatte. Like-

vel er det et tydelig misforhold mellom antall dommeravhør og antall gjennomførte medisinske undersøkelser. Ifølge Aftenposten fikk 419 av de 2 468 barna som ble avhørt på barnehusene i 2013, tilbud om medisinsk undersøkelse. Det er et svært begrenset antall leger som har kompetanse til å gjennomføre slike undersøkelser, og erfaringer fra barnehusene har avdekket behov for økt kunnskap innenfor sosialpediatri og klinisk rettsmedisin blant barneleger. Forslagsstillerne mener det er viktig at barnehusene sikres den nødvendige tilgangen til helsepersonell med klinisk rettsmedisinsk kompetanse som trengs for å undersøke og vurdere skader som kan skyldes vold og overgrep.

Forslagsstillerne viser til at det er ulik praksis ved de forskjellige barnehusene vedrørende økonomisk kompensasjon for medisinske undersøkelser. Enkelte steder er det barnehuset selv som står for finansieringen, andre steder er det helseforetakene. Forslagsstillerne ser derfor behov for en gjennomgang av denne praksisen for å sikre at det ikke er barnehusene som bærer den økonomiske kostnaden for medisinske undersøkelser.

Spesialgrupper i politiet

Flere politidistrikt mangler de nødvendige forutsetninger for å utvikle spesialistfunksjoner og håndtere større og alvorlige saker. For de fleste distrikt foreligger ikke grunnforutsetningene for robuste spesialistmiljøer og -funksjoner som avdekker og etterforsker vold mot barn. Forslagsstillerne mener at det i arbeidet med ny politireform må legges til rette for etablering av spesialgrupper i hvert politidistrikt som skal arbeide målrettet for å forebygge og etterforske vold mot barn.

Etterforskning, strafferamme og avvergingsplikten

Saker om vold mot barn dømmes etter straffeloven § 219, som omfatter mange typer maktovergrep. Strafferammen er på 4 år, og ved grove tilfeller og tilfeller med døden til følge 6 år. Forslagsstillerne mener strafferammen blant annet skal vise hvor alvorlig samfunnet ser på en forbrytelse. Strafferammen for vold mot barn bør derfor heves.

Over halvparten av alle anmeldelsene vedrørende vold i nære relasjoner blir henlagt på bevisets stilling, og henleggelsesprosenten er på 70 pst. ifølge en artikkel fra Politihøgskolen i 2013. Når barn dør plutselig og uventet, er åstedsundersøkelse et tilbud foreldrene kan takke nei til, og ved 10 pst. av de plutselig uventede barnedødsfallene foretas det ingen undersøkelse av dødsstedet. Ifølge dødsstedsundersøkelsesgruppen ved Folkehelseinstituttet skjer det årlig ca. 40 uventede dødsfall i alderen 0–4 år. Av disse skyldes 12,5 pst. omsorgssvikt, mishandling eller drap. Forslagsstillerne viser til Grunnloven § 102

som sier at husransakelse ikke må finne sted unntatt ved kriminelle tilfeller. Til tross for dette mener forslagsstillerne det bør vurderes hvorvidt barns rettsikkerhet er ivaretatt i tilstrekkelig grad, og at muligheten for å innføre obligatorisk dødsstedsundersøkelse bør utredes på nytt.

Dersom det er mistanke om at et barn blir utsatt for vold eller overgrep, har man etter straffeloven § 139 plikt til å anmelde eller avverge forholdet. Denne paragrafen omfatter bare de straffebudene som er eksplisitt nevnt i lovbestemmelsen, slik at flere forhold som gjelder vold og overgrep mot barn, ikke er nevnt. Forslagsstillerne mener derfor regjeringen bør utrede hvorvidt det bør innføres en egen avvergebestemmelse om vold mot barn i straffeloven.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende og helhetlig opptrappingsplan som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep, etter modell av opptrappingsplanen for psykisk helse. Planen må sikre en tverrfaglig bredde i tiltakene, god samordning samt en langsiktig forpliktelse til økt finansiering og øremerkede midler.
2. Stortinget ber regjeringen sikre incentiver for at flere kommuner kan opprette Familiens hus.
3. Stortinget ber regjeringen sikre videre styrking av kapasiteten ved de eksisterende kontorene i Alternativ til Vold (ATV), samt legge til rette for en videre utbygging av nye ATV-kontorer.
4. Stortinget ber regjeringen sikre at førstelinjen i helsetjenesten får styrket sin sosialpediatriske kompetanse gjennom kursvirksomhet for ansatte.
5. Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre en bindende minimumsnorm i skolehelsetjenesten.
6. Stortinget ber regjeringen sikre at politiet til enhver tid overholder tidsfristen for dommeravhør som er satt i forskriften.
7. Stortinget ber regjeringen styrke barnehusene som kompetansesentre med vekt på det koordinerende arbeidet vedrørende behandling og oppfølging.
8. Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette en dommeravhørskoordinatorstilling i hvert politidistrikt.
9. Stortinget ber regjeringen utarbeide retningslinjer for medisinske undersøkelser/tannhelseundersøkelser ved barnehusene.

10. Stortinget ber regjeringen utrede behovet for helsepersonell med klinisk rettsmedisinsk kompetanse ved barnehusene, for deretter å sikre barnehusene nødvendig tilgang til denne kompetansen.
11. Stortinget ber regjeringen gjennomgå betalingspraksisen for medisinske undersøkelser ved barnehusene for å sikre at barnehusene ikke tar den økonomiske belastningen.
12. Stortinget ber regjeringen fremme sak om heving av strafferammen ved brudd på straffeloven § 219.
13. Stortinget ber regjeringen vurdere om rettssikkerheten for barn som dør plutselig og uventet, er ivaretatt på en tilstrekkelig måte, eller om det bør vurderes ytterligere tiltak, og utrede muligheten for å innføre obligatorisk dødsstedsundersøkelse ved plutselig og uventet død.
14. Stortinget ber regjeringen utrede en egen avvergebestemmelse om vold mot barn i straffeloven.

14. januar 2015